

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original article

การตรวจสอบความกลมกลืนโมเดลเชิงโครงสร้างระหว่าง ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมป้องกันการดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตและนอกเขตเทศบาลตำบลสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ผู้สดี เลี่ยมดี ส.ม.*

พงษ์เดช สารการ ป.ร.ด.**

เกษรินทร์ ศิริชวนจันทร์ วท.ม.(ชีวสถิติ)***

*โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกระเทียม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

**คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

***กลุ่มวิจัยวิทยาการระบาดและการป้องกันโรคมะเร็งในภูมิภาคอาเซียน มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วันรับ:	3 ธ.ค. 2561
วันแก้ไข:	8 ก.พ. 2562
วันตอบรับ:	17 ก.พ. 2562

บทคัดย่อ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตรวจสอบความกลมกลืน-กลืนโมเดลสมการโครงสร้างระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลตำบลสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ประชากรที่ศึกษาคำนวณขนาดตัวอย่างเลือกใช้วิธีการคำนวณภายใต้แนวทางการใช้สถิติโมเดลสมการโครงสร้างจากเว็บไซต์ Free Statistics Calculators version 4 ได้จำนวน 429 คน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตจำนวน 1 แห่งและนอกเขตเทศบาลตำบลสังขะ จากทั้งหมด 6 แห่ง มา 1 แห่งโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย นำแต่ละโรงเรียนมาจัดเรียงตามจำนวนชั้นและเลือกสุ่มจำนวนห้องเรียนของแต่ละโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช 0.81 เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 9 - 13 กรกฎาคม 2561 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด สถิติเชิงอนุมาน การวิเคราะห์สถิติโมเดลสมการโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่าโมเดลเชิงโครงสร้างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 < 0.001$, RMSEA = 0.05, 95%CI = 0.05 - 0.06, AIC = 23028.702, BIC = 23349.557, CFI=0.84, TLI = 0.83, SRMR = 0.07) ซึ่งพบว่าผลทางอ้อมที่มีอิทธิพลในการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นคือทัศนคติและการคัดลอกตามกลุ่มอ้างอิงต่อการที่นักเรียนหลีกเลี่ยงการนั่งร่วมวงสังสรรค์ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้น เพื่อลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนควรจัดกิจกรรมที่มีการใช้เวลาว่างไปในทางที่เป็นประโยชน์เช่นการรวมกลุ่มเล่นกีฬา หรือการเล่นดนตรี เป็นต้น

คำสำคัญ: โมเดลเชิงโครงสร้าง, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน, พฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

บทนำ

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของโลก ข้อมูลขององค์การอนามัยโลก รายงานว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดโรคเรื้อรังมากกว่า 60 โรค และร้อยละ 30.0 ของการตายทั้งหมด มีสาเหตุมาจากโรคมะเร็ง หลอดอาหาร โรคตับ โรคชก อุบัติเหตุจากรถ ฆาตกรรม และการบาดเจ็บ ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่ามีร้อยละ 42.0 เป็นสาเหตุจากการฆาตกรรม ร้อยละ 36.0 เกิดจากการล่องละเมิดทางเพศ และร้อยละ 22.0 เกิดจากอุบัติเหตุตามลำดับ ทำให้เกิดสูญเสียเงินจำนวนมากไปกับการรักษาพยาบาล อุบัติเหตุต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศฝรั่งเศสมีอัตราการตายจากโรคตับแข็งมากที่สุดในโลก⁽¹⁾ สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์มากจัดเป็นอันดับ 5 ของโลก และปัจจุบันนี้มีจำนวนผู้ดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มที่น่าเป็นห่วงซึ่งเป็นนักดื่มหน้าใหม่ คือกลุ่มวัยรุ่นที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยพบว่า วัยรุ่นชายอายุ 11 - 19 ปี มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประมาณ 1.06 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 21.2 ของประชากรในกลุ่มอายุเดียวกัน และปรากฏการณ์ที่น่าเป็นห่วงคือ นักเรียนชายและหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถึงร้อยละ 50.0 และเริ่มดื่มเมื่ออายุต่ำกว่า 15 ปี โดยพบว่าผู้ชายเริ่มดื่ม ในอายุน้อยกว่าผู้หญิง แต่พบว่าผู้หญิงกลุ่มอายุ วัย 15 - 19 ปี มีปัญหาการติดสุราและการดื่มสุรา ดังนั้น ปัญหาการดื่มสุราจึงไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในวัยผู้ใหญ่เท่านั้นแต่ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 12-19 ปี⁽²⁾

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของจังหวัดสุรินทร์พบว่า ขยายวงกว้างและเพิ่มความรุนแรงมากทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งการเริ่มดื่มเมื่ออายุยังน้อยเพิ่มขึ้น คืออายุไม่เกิน 20 ปี มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คิดเป็นร้อยละ 38.9 ซึ่งเป็นอันดับที่ 19 ของประเทศ ในอำเภอสังขะ พบว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีแนวโน้มการเริ่มดื่มมากขึ้น

พฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งการบริโภคของนักดื่มหน้าใหม่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงทันทีหลังการดื่ม เช่น การทะเลาะวิวาท คิดเป็นร้อยละ 80.0 โดยเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีพฤติกรรมการดื่มจนขาดสติ เสียการเรียน มีทรัพย์สินเสียหายจากอุบัติเหตุจากรถ และความสูญเสียทางอ้อม ซึ่งในปัจจุบันเยาวชนไทยก็ยังมีแนวโน้มในการติดสุราเพิ่มขึ้นจากเดิม ซึ่งมีสาเหตุหลายประการ เช่น การโฆษณาจากสื่อต่างๆ การอยากทดลอง ถึงแม้จะมีนโยบายหรือมาตรการ ตลอดจนกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก เช่น ห้ามมิให้เด็กซื้อหรือเสพสุรา ยาเสพติด มาเพื่อบังคับใช้ก็ตาม โดยเฉพาะนักเรียนในเขตเทศบาลที่มีนักเรียนจากเขตอำเภออื่นเดินทางมาเรียนในระดับมัธยมศึกษาเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มาเข้าที่พักในเขตเทศบาล ส่งผลให้นักเรียนมีเวลามากขึ้น มีอิสระมากขึ้นและขาดการดูแลจากพ่อแม่ผู้ปกครอง ต้องดูแลตนเองหรือดูแลจากกลุ่มเพื่อน อีกทั้งเป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น ประกอบกับการเข้าถึงแหล่งจำหน่าย สถาบันบันเทิง ร้านอาหารที่มีมากมายเป็นสิ่งกระตุ้น เด็กนักเรียนจึงมีโอกาสเสี่ยงที่จะดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์⁽³⁾

แนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) เป็นหนึ่งในทฤษฎีที่นำมาใช้เพื่ออธิบายและกำหนดพฤติกรรมทางสุขภาพแต่ในทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นบทขยายของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (a theory reasoned action) ของ Ajzen I และ Fishbein M มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เนื่องจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนนี้จะนำไปใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล⁽⁴⁾ ซึ่งได้กล่าวว่าการที่มนุษย์จะตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้นจะขึ้นอยู่กับเจตนาของบุคคลนั้นว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นหรือไม่ นอกจากนี้สิ่งที่จะอธิบายเจตนาของการกระทำพฤติกรรมของบุคคลได้ถูกต้องแม่นยำ ยังขึ้นอยู่กับทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม⁽⁵⁾

จากการศึกษาพบว่าตัวแบบที่มีการพัฒนาและนำมาใช้ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญไปที่ประเด็นปัจจัยว่ามีอะไร

เกี่ยวข้องกับบ้างและมองทิศทางของความสัมพันธ์หรือการมีผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปเพียงทิศทางเดียว (direct effect) ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น⁽⁶⁾ เพราะปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อพฤติกรรมย่อมมีความเป็นไปได้ทั้งแบบทางตรงและทางอ้อม และแต่ละปัจจัยอาจมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นก่อนการไปมีผลต่อตัวแปรพฤติกรรมที่สนใจได้ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้สนใจประเด็นพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดกิจกรรมเพื่อรณรงค์และส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มมากขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตรวจสอบความกลมกลืนโมเดลสมการโครงสร้างระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน กับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล ตำบลสังขะ จังหวัดสุรินทร์ และตรวจสอบความกลมกลืนโมเดลสมการโครงสร้างระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน กับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเพศชายและเพศหญิง

วิธีการศึกษา

รูปแบบการศึกษาเป็นการวิเคราะห์แบบภาคตัดขวาง โดยใช้สถิติ structural equation model (SEM) มาตรวจสอบปัจจัยของตัวแบบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการดื่ม

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นใน 2 โรงเรียน ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล ตำบลสังขะ จำนวน 1,346 คน ซึ่งการคำนวณขนาดตัวอย่างจึงเลือกใช้วิธีการคำนวณภายใต้แนวทางการใช้สถิติโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation

modeling; SEM) โดยมีแนวทางการพิจารณาจากการคำนวณจากสูตรเว็บบออนไลน์ Free Statistics Calculators version 4.0⁽⁷⁾ ตามสถิติ SEM โดยกำหนดค่า anticipated effect size = 0.18, desired statistical power level = 0.8, number of latent variables = 4, number of observed variables = 28, probability level = 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 429 คน โดยมีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) หลังจากนั้น เลือกโรงเรียนเทศบาลมา 1 แห่ง และสุ่มโรงเรียนนอกเขตเทศบาลจากทั้งหมด 6 แห่ง มา 1 แห่งโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling) นำแต่ละโรงเรียนมาจัดเรียงตามจำนวนชั้นและเลือกสุ่มจำนวนห้องเรียนของแต่ละโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (systematic random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบ่งเป็น 6 ส่วน ได้แก่

- 1) ข้อมูลทั่วไป
- 2) ทศนคติเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ของการไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีจำนวน 6 ข้อ แบ่งการวัดเป็น 5 ระดับ ซึ่ง 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 = เห็นด้วย 3 = ไม่แน่ใจ 2 = ไม่เห็นด้วย 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 3) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีจำนวน 4 ข้อ แบ่งการวัดเป็น 5 ระดับ เช่นเดียวกับแบบสอบถามด้านทัศนคติ
- 4) การรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีจำนวน 6 ข้อ แบ่งการวัดเป็น 5 ระดับ เช่นเดียวกับแบบสอบถามด้านทัศนคติ
- 5) ความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีจำนวน 6 ข้อ แบ่งการวัดเป็น 3 ระดับคือ 3 = ตั้งใจ 2 = ไม่แน่ใจ 1 = ไม่ตั้งใจ
- 6) พฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีจำนวน 6 ข้อ แบ่งการวัดเป็น 3 ระดับ คือ 3 = ปฏิบัติเป็นประจำ 2 = ปฏิบัติเป็นบางครั้ง 1 = ไม่เคยปฏิบัติ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน หลังจากได้ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะแล้วนำไปทดลองในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รายแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตรวจสอบหาความเชื่อมั่นได้ Cronbach's alpha coefficients ทั้งชุดเท่ากับ 0.81

ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 9-13 กรกฎาคม 2561 วิธีการเก็บข้อมูลทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลนักเรียนในโรงเรียน ประสานงานครูประจำชั้นในโรงเรียนและตัวแทนแต่ละชั้นเรียน ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลจะไม่ลงชื่อผู้ให้ข้อมูลในแบบสอบถาม และจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล และผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองทั้งหมดหลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถามแล้ว กำหนดรหัสข้อมูลในแบบสอบถาม และตรวจสอบความเรียบร้อย

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้สถิติโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model: SEM) และนำเสนอค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องและค่า p-value ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลใช้สถิติโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) และตัดสินใจประเมินความกลมกลืนของโมเดลตามเกณฑ์ของสถิติที่เกี่ยวข้องดังนี้ ค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐานไคสแควร์ (p-value >0.05) ดัชนีวัดความสอดคล้อง Tucker-Lewis index (TLI \geq 0.95) ดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ Comparative fit index (CFI \geq 0.95) ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณ

ค่าพารามิเตอร์ root mean square error of approximation (RMSEA <0.06)

การศึกษานี้ได้รับพิจารณาการรับรองให้ทำวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2561 เลขที่ HE612198

ผลการศึกษา

1. ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาแสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 429 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.2 อายุเฉลี่ย 13 ปี ร้อยละ 43.4 กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 36.4 สถานภาพสมรส บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 66.9 รายได้ของนักเรียนต่อวันเฉลี่ย 50 - 100 บาท ร้อยละ 52.9 ปัจจุบันอาศัยอยู่กับบิดาและมารดา ร้อยละ 66.9 ใน 1 เดือนที่ผ่านมา ทานดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือไม่ พบว่า ไม่ดื่มร้อยละ 94.2 และประเภทของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ทานดื่มมากที่สุด เบียร์ ร้อยละ 48.0 ดังตารางที่ 1

2. ข้อมูลทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน ทศนคติเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ของการไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 429 คน พบว่า ประเด็นถ้าดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทำให้มีสติในการขับขี่มากขึ้น ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 73.9 การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ประเด็นคุณครูที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จะส่งผลให้นักเรียนดื่มเครื่องดื่มไม่แน่ใจ ร้อยละ 49.9 การรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ประเด็นนักเรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่นการออกกำลังกายอ่านหนังสือ แทนการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เห็นด้วยอย่างยิ่ง ร้อยละ 72.7 ความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้พบว่า ประเด็นนักเรียนตั้งใจที่ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการเล่นกีฬาอ่านหนังสือ ร้อยละ 83.45 พฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ประเด็นนักเรียนใช้

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=429)

ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ	ลักษณะประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			5. รายได้ของนักเรียนต่อวัน (บาท)		
ชาย	175	40.79	ต่ำกว่า 49	191	44.52
หญิง	254	59.21	50-100	227	52.91
2. อายุ (ปี)			มากกว่า 100	11	2.56
12	31	7.23	Mean = 54.4, SD = 33.97		
13	186	43.36	Min = 20, Max = 300		
14	145	33.88	6. ปัจจุบันอาศัยอยู่กับ		
15	67	15.62	บิดาและมารดา	233	54.31
Mean = 1 SD = 0.84			บิดา	21	4.90
Min = 12 Max = 15			มารดา	71	16.55
3. ระดับชั้นที่กำลังศึกษาอยู่			ญาติพี่น้อง	102	23.78
มัธยมศึกษาปีที่ 1	156	36.36	อื่นๆ	2	0.47
มัธยมศึกษาปีที่ 2	149	34.73	7. การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์		
มัธยมศึกษาปีที่ 3	124	28.90	ใน 1 เดือนที่ผ่านมา		
4. สถานภาพสมรสบิดามารดา			ดื่ม	25	5.83
อยู่ด้วยกัน	286	66.90	ไม่ดื่ม	404	94.17
หย่า	79	18.41	8. ประเภทของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์		
แยกกันอยู่	41	9.56	ที่ดื่มมากที่สุด (ตอบได้เพียงข้อเดียว)		
บิดาเสียชีวิต	18	4.20	ไวน์	2	8.00
มารดาเสียชีวิต	4	0.93	เบียร์	12	48.00
			เหล้าขาว	11	44.00

เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แทนการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เช่น การออกกำลังกาย/เล่นกีฬา เป็นต้น ปฏิบัติเป็นประจำ ร้อยละ 74.1

3. การตรวจสอบความกลมกลืนโมเดลเชิงโครงสร้างระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตและนอกเขตเทศบาลสังขะ จังหวัดสุรินทร์ พบว่าโมเดลเชิงโครงสร้างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Chi-square <0.001, root mean square error of approximation

(RMSEA) = 0.05, 95%CI = 0.05 - 0.06, Akaike information criterion (AIC) = 23028.702, Bayesian information criterion (BIC) = 23349.557, comparative fit index (CFI) = 0.84, Tucker-Lewis index (TLI) = 0.83, standardized root mean square (SRMR) = 0.07) โดยพบว่าทัศนคติเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ของการไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ไม่มีผลคือการไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำทำให้เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง และการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ทำให้เป็นโรคตับแข็งและมะเร็งตับ ส่วนการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะทำให้อยู่ในความประมาท (coefficient = 1.70) ส่งผลมากที่สุด ในด้านของการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของการ

ปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีข้อบ่งชี้ทั้งหมดส่งผลต่อการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่งข้อที่มีผลมากที่สุดได้แก่เพื่อนบ้านที่มีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมการดื่มร่วมด้วย (coefficient=2.85) ด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งข้อบ่งชี้ทั้งหมดมีผลต่อการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม โดยข้อที่มีผลมากที่สุดได้แก่นักเรียนสามารถปฏิเสธเมื่อมีคนชวนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (coefficient=1.00) ด้านความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ข้อบ่งชี้ทั้งหมดมีผลต่อความตั้งใจ โดยข้อที่มีผลมากที่สุดได้แก่นักเรียนตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่อมีความเครียด (coefficient=1.79) ด้านพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีข้อบ่งชี้มี 2 ตัวที่ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการดื่มคือ นักเรียนปฏิเสธการชักชวนของเพื่อนไม่ได้เมื่อเพื่อนชวนดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และเมื่อนักเรียนมีเรื่องไม่สบายใจหรือมีอาการเครียดนักเรียนจะแก้ปัญหาด้วยการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในข้อที่พบว่าส่งผลมากที่สุดได้แก่นักเรียนจะไม่ทดลองดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่อเห็นโฆษณาตามโทรทัศน์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ (coefficient=1.40)

ตัวแปรแฝงด้านทัศนคติเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ของการไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีอิทธิพลทางตรงขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.10 ตัวแปรด้านการคล้อยตาม

กลุ่มอ้างอิงของการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางตรงขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.10 ตัวแปรด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางตรงขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.20 ที่มีผลต่อตัวแปรด้านความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ตัวแปรแฝงทัศนคติเกี่ยวกับการรับรู้ประโยชน์ของการไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีอิทธิพลทางอ้อมต่อตัวแปรด้านพฤติกรรม ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.27 ตัวแปรด้านการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงของการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีอิทธิพลทางอ้อมขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.20 ตัวแปรด้านการรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลทางอ้อม ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.28 ต่อตัวแปรด้านพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังตารางที่ 2

วิจารณ์

เมื่อพิจารณาโมเดลเชิงโครงสร้างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Chi-square <0.001, RMSEA=0.05, 95%CI=0.05-0.06, AIC=23028.702, BIC=23349.557, CFI=0.84,

ตารางที่ 2 ผลอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของตัวแปรแฝง

ตัวแปรแฝง	การป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์					
	ความตั้งใจ			พฤติกรรม		
	ผลทางตรง	ผลทางอ้อม	ผลรวม	ผลทางตรง	ผลทางอ้อม	ผลรวม
ทัศนคติ	0.10*	0.10	0.20*	-	0.27*	0.27*
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง	0.01*	0.13*	0.14*	-	0.20*	0.20*
การรับรู้ในการควบคุมพฤติกรรม	0.20*	-	0.02*	-	0.28*	0.28*
ความตั้งใจ	-	-	-	1.30*	-	1.30*

หมายเหตุ: * p<0.001

TLI=0.83, SRMR=0.07) พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาของ Bonnell MA⁽⁸⁾ ที่ทำการศึกษาการใช้พฤติกรรมการป้องกันของนักศึกษา โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเกี่ยวกับการใช้แอลกอฮอล์ของนักศึกษา พบว่า การตรวจสอบตัวแปรแฝงซึ่งประกอบด้วย ทศนคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง การรับรู้การควบคุมตนเอง พบว่า ทั้งสามตัวแปรมีความสัมพันธ์กันมาก ($p < 0.01$) ค่าสหสัมพันธ์ที่เหลืออยู่ทั้งหมดมีค่าน้อยกว่ามาตรฐาน ความแปรปรวนหลายรูปแบบสำหรับตัวแปรตัวบ่งชี้มีค่าตั้งแต่ 0.53 ถึง 0.86 ($\chi^2(15)=147.51, p < 0.01$) ซึ่งให้เห็นว่ารูปแบบที่เสนอคือ ไม่กลมกลืนกับข้อมูลที่สังเกต (CFI=0.98, TLI=0.95) and poor fit (RMSEA=0.12, 90%CI=0.10–0.14)

Huchting K และคณะ⁽⁹⁾ ได้ทำการศึกษาการประยุกต์ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชมรม กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในครั้งนี้คือ นักศึกษาหญิงของวิทยาลัยกรีก ผลการศึกษาพบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงตรวจสอบเส้นทางของ TPB model ความตั้งใจที่จะดื่มเครื่องดื่มมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและบรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมการดื่มสุรา การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงตั้งใจที่จะดื่มมากกว่าทัศนคติหรือการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมการควบคุมพฤติกรรม การรับรู้ความสามารถในการควบคุมตนเองไม่สามารถทำนายพฤติกรรมการดื่มและไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Lewis MA และคณะ⁽¹⁰⁾ ได้ทำการศึกษาการตรวจสอบทัศนคติกับการคล้อยตามกลุ่มเพื่อต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนในวิทยาลัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์และทดสอบความสอดคล้องของตัวแปรทัศนคติกับตัวแปรการคล้อยตามกลุ่มเพื่อนศึกษาในกลุ่มนักเรียนปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยทางฝั่งตะวันตกสองแห่ง ผลการศึกษาพบว่าจากการตรวจสอบระหว่างสองตัวแปรมีความกลมกลืนกันโดยมีค่าตัววัดความสอดคล้องดังนี้ $\chi^2(22)=45.28, p=0.002, \chi^2/df=2.06, CFI=0.986,$

NFI=0.974, RMSEA=0.065 จากการศึกษาพบว่าตัวแปรที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ความตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งนักเรียนตั้งใจที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่อมีความเครียดมีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจมากที่สุด (coefficient=1.8, $p < 0.01$, 95%CI=1.44–2.13) ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของอภิรักษ์ธรรมวิมุตติ⁽¹¹⁾ ซึ่งตัวแปรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยทัศนคติต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีอิทธิพลมากที่สุด ในการศึกษาที่พบว่ากลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากขนาดตัวอย่างที่นำมาศึกษามีจำนวนน้อยซึ่งหากมีขนาดตัวอย่างมากจะมีโอกาสทำให้ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

แม้ว่าการศึกษาจะพบว่าโมเดลเชิงโครงสร้างทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนกับพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่จะทราบค่าความสัมพันธ์ทั้งผลกระทบทางอ้อมและทางตรงของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้น หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดสิ่งแทรกแซง (Intervention) เพื่อลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในพื้นที่ศึกษาและใกล้เคียง ซึ่งจากผลการศึกษาอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลต่อการป้องกันการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์คือทัศนคติและการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อการที่นักเรียนหลีกเลี่ยงการนั่งร่วมวงสังสรรค์ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังนั้น เพื่อลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนควรจัดกิจกรรมที่มีการใช้เวลาว่างไปในทางที่เป็นประโยชน์ เช่นการรวมกลุ่มเล่นกีฬา หรือการเล่นดนตรี เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้เสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดีด้วยความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาและคำแนะนำในทุกขั้นตอนของการศึกษาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรระ แสนไชย-สุริยา อาจารย์ ดร.สุทิน ชนะบุญ อาจารย์ ดร.เทพไทย โชติชัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เครื่องมือ คณาจารย์สาขาวิชาชีวิตสถิติ และสาขาวิชาอื่น คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทุกท่านที่ให้ความรู้ในรายวิชาพื้นฐานซึ่งช่วยในการนำความรู้มาประยุกต์ใช้กับการศึกษานี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และบุคลากรคณะสาธารณสุขศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. Global strategy to reduce harmful use of alcohol. Geneva: World Health Organization; 2010.
2. ดุษฎี แสงดำ. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่น อำเภอลำตวน จังหวัดสุรินทร์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต]. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; 2552. 203 หน้า.
3. อรทัย วลีวงศ์. ผลกระทบต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อผู้อื่น: แนวคิดสถานการณ์และช่องว่าง ของความรู้ของประเทศไทย.วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข 2557;2:111-9.
4. Ajzen I, Fishbein M. Understanding attitudes and predicting social behavior. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall; 1980.
5. สมลักษณ์ แสงสัมฤทธิ์สกุล.โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพในช่องปากของนักศึกษาวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา; 2559. 159 หน้า.
6. Moylett S, Hughes BM. The associations among person-ality, alcohol-related Protective Behavioural Strategies (PBS), alcohol consumption and sexual intercourse in Irish, female college students. Addictive Behaviors Re-ports 2017;6:56-64.
7. Soper DS. A-priori sample size calculator for structural equation models [Internet]. 2018 [cited 2018 Oct 2]. Available from: <http://www.danielsoper.com/statcalc>
8. Bonnell MA. Examining college students' use of protec-tive behavioral strategies from the theory of planned behavior [Internet]. Southern Mississippi; 2013 [cited 2018 Oct 2]. Available from :<https://aquila.usm.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1183&context=dissertations>
9. Huchting K, Lac A, LaBrie, JW. An application of the theory of planned behavior to sorority alcohol consump-tion. Addictive Behaviors 2008;33:538-51.
10. Lewis MA, Litt DM, Neighbors C. The chicken or the egg: examining temporal precedence among attitudes, injunctive norms, and college student drinking. Journal of Studies on Alcohol and Drugs 2015;76:594-601.
11. อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ, ประสพชัย พสุนนท์. อิทธิพลของทัศนคติ การคล้อยตามกลุ่มบรรทัดฐานของตามกลุ่มอ้างอิง การควบคุมพฤติกรรมและบุคลิกภาพแบบเปิดเผยที่มีต่อพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภูมิภาคตะวันตก.วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn Universi-ty 2559;1:1533-48.

Abstract: Examination for Goodness of Fit between Theory of Planned Behavior and Preventive Alcohol Consumption Behavior of Secondary Students in Sangkha District, Surin Province

Phutsadee Liamdee, M.P.H.*; Pongdech Sarakarn, Ph.D. (Global Health in Biostatistics)**; Ketsarin Sirichuanjun, M.Sc. (Biostatistics)***

* *Kratium Sub-District Health Promoting Hospital Sangkha District Surin Province*; ** *Faculty of Public Health, Khon Kaen University*; *** *ASEAN Cancer Epidemiology and Prevention Research Group (ACEP), Khon Kaen University, Thailand*

Journal of Health Science 2019;28(Suppl 1):S88-S96.

The objective of this research was to determine and examine the relationship of the Theory of Planned Behavior and preventive alcohol consumption behavior of the school secondary students from within and outside the municipality of Sangkha sub-district, Surin province. It was conducted as a descriptive cross-sectional research. The sample size was calculated by using an online software. Altogether 429 students were recruited by systematic random sampling method. Data were collected by using questionnaires which were examined for the content validity and reliability with Conbrach's coefficient of 0.81. Data collection was conducted during 9-13 July 2018. Percentage, mean, standard deviation, median, minimum, maximum, and structural equation modeling (SEM) were used for data analysis. It was found that the Theory of Planned Behavior of preventive alcohol consumption behavior of the secondary students of school and empirical data was not significantly fitted (Chi-square <0.001, root mean square error of approximation (RMSEA) = 0.05, 95%CI = 0.05-0.06, Akaike information criterion (AIC) = 23028.702, Bayesian information criterion (BIC) = 23349.557, comparative fit index (CFI) = 0.84, Tucker-Lewis index (TLI) = 0.83, standardized root mean square (SRMR) = 0.07). In addition, the preventive alcohol consumption behavior of the secondary students of school was indirectly affected by attitude and reassessment of the reference group for attending the party with alcohol of their students. Therefore, co-activities of students in spare time should be promoted for usefulness and decreasing the alcohol consumption behavior, including group-exercise or musical group or playing music, etc.

Keywords: structural equation modeling, Theory of Planned Behavior, preventive alcohol consumption behavior